

A Galga-Expedíció

Változó értékrendű világunkban is vannak olyan változatlan értékek, amelyek iránt éppen a válságos időszakokban nő meg a kereslet. Ezek ilyenkor úgy felértékelődnek, mint infláció idején a nemesfémek és a drágakövek. Az ifjúsági mozgalomban ilyen drágakő – komplex nevelési lehetőségei miatt – a táborozás és a turisztika. Ez a foglalkozási forma az 1970-es évek közepén új színnel gazdagodott: ekkor indult a vándortábor-mozgalom. A kezdeti három, gyalogos útvonal azóta megtízszereződött! Több tízezer gyermek ismerkedett meg a haza egy-egy szűkebb darabjával. Közéjük tartoznak a Galga-expedíció tagjai is, akik immár 15. alkalommal rendezték meg felderítő táborozásukat. Ennek az expedíciónak a gondolata egy fotólaborban született, ahol a turai gyerekek arról beszélgettek, hogy hol ered a nagyközségük mellett folyó Galga patak, s meg kellene keresni a forrását.

Első naplójukban erről a következő olvasható: „A turai 1525. Sz. Gagarin Úttörőcsapat Szaltuszenkő filmklubja, honismereti és gépjárműbarát szakköre elhatározza, hogy a nyár folyamán felkutatja a Galga vidékét forrásától a torkolatig.”

Igy indult el az első 14 fős kerékpáros expedíció – 9 úttörő, 3 ifivezető és 3 felnőtt – 1974 augusztusában Takács Pál parancsnoksága alatt, hogy felderítse az 58 km hosszú Galga völgyet, Petőfi szavaival azokat a „szent helyeket, ahol a Galga lassú andalgással hempelg”. A kis Galga patak – főként száraz nyarakon – jelentéktelen vízfolyás. A forrása fent Nógrádban, Becske falu közelében nehezen felfedezhető vizes rét. Menet közben 17 kisebb-nagyobb vízfolyás gyarapítja, s lent a Jászság szélén már tekintélyes ágak közt egyesül a Zagyvával. Egy-egy gyors tavaszi olvadás idején félelmetes vízmennyiséget képes lezúditani az Álföldre. Ilyenkor valóban „hempelg”.

Az első expedíció tagjai Nógrádkövesden, Acsán, Galgamácsán, Aszódon és Turán verték fel sátraikat, hogy megismerkedjenek a település múltjával és jelenével. Azóta eltelt másfél évtized, de a cél változatlan maradt: a szülőföld kincseinek megismerése, befogadása.

A hazafias nevelés lépcsőfokai – a hazai táj ismerete, szeretete, védelme és gyarapítása – szervesen épülnek itt egymásra. A felderítő expedíciókat egész tanévre kiterjedő széles körű előkészítő, szervező munka előzte meg, amelynek során a szűkebb vezetőség részletesen pontosította a sokágú program gazdasági, módszertani, szakmai-pedagógiai vonatkozásait.

Szép hagyomány az előző nyári gyűjtés eredményeit bemutató őszi tábori kiállítás és vetélkedő, október 6-án este pedig az expedíció tagjai gyertyával a kezükben tisztelegnek az 1849 nyarán Turán elesett honvéd huszárok síremléke előtt. A következő expedícióra természetesen nemcsak a vezetők, hanem a gyerekek is készülnek: évközben kutatómunkát folytatnak, pályázatokat készítenek. Közülük a legjobbak érdemlik ki azt a megtiszteltetést, hogy részt vehessenek az expedícióban, hiszen az iskolások létszáma 1000 fő körül mozog, az expedícióba pedig 50–60 gyerek „fér be”.

Ezt az intenzív felkészítést szolgálják az előzetes segédanyagok. Igen figyelemreméltóak azok a módszertani tanácsok is, amelyeket az expedíció parancsnoksága a felderítésre induló gyerekek figyelmébe ajánlott: „Kedvesen szólítsd meg az ismeretlen embereket; mutakozz be, egy-két mondatban mondd el a Galga-expedíció célját, s egyszerűen tedd fel kérdéseidet. Mindenkinnek add meg a tiszteletet, de különösen az idősebbeknek. Ne türelmetlenkedj, ha nem értette meg azonnal szándékodat. Minden idős ember kincstár, csak találd meg hozzá a kulcsot. A legfontosabb módszer a szeretet, a nyílt szó...” Ilyen szellemű eligazítás után természetes volt a gyerekek szeretetteljes fogadtatása. Általánosítható az a kedvező tapasztalat, amely Kálló községgel kapcsolatban olvasható: „A párttitkártól a plébánosig, a nevelőktől a gyerekekig szeretettel vettek körül bennünket.” Az egyébként is rendkívül melegszívű galgamentiek szívesen meséltek múltjukról, megmutatták egykori használati tárgyaikat, népviseletük féltve őrzött darabjait, mesterségük remek termékeit, énekeltek, régi játékokat mutattak be stb. A „galgások” – így nevezik az expedíció résztvevőit – pedig szorgalmasan fotózták, filmezték, rajzolták, írták, magnóra vették a látottakat, hallottakat. Az „adatközlők” olyan készítmények voltak, hogy sok helyen zsíroskenyérrel, frissen főtt szilvalekvárral is kínálják a felderítőket. Tucatnyi vasok napló őrzi azt a rengeteg élményt, amelyben az elmúlt 15 nyáron ennek a kb. 650 gyereknek része volt.

A jubileum alkalmából a verseyi iskolában rendezték meg azt a kiállításukat, ahol naplók, jelvények, sajtószemlények, térképek, fotók tanúskodnak az elmúlt expedícióról.

Az expedíciókon részt vevő gyerekek joggal lehetnek büszkek szülőföldjükre, ahol olyan sok érdekes-értékes emberrel találkoztak. De gyarapodtak az expedíció által a galgamenti falvak lakói is, hiszen a gyerekek érdeklődése minden bizonnyal megerősítette saját tevékenységük értékének tudatát! Jótékony, kisugárzó hatást gyakorolt a turai „galgások” felderítő munkája a helyi úttörőcsapatok tevékenységére is; különösen a honismereti táborozás-turisztika lendült fel a meglátogatott falvakban. Az expedíció híre – évek során – távolabbi vidékekre is eljutott, és több alkalommal csatlakoztak más úttörőcsapatoktól is a „galgásokhoz”. Jöttek Pest megye több falujából, de szarvasi, sőt szlovákiai és szovjetunióbéli pajtások is együtt kerekéztek a turaiakkal. Rangot jelent ma már „galgásnak” lenni! A több alkalommal részt vevő törzstagok külön emléklapot kapnak, ahol azt is feltüntetik, hogy az illető hányadik alkalommal kutatja szülőföldjét, a Galga vidékét.

A 10. expedíció alkalmából – első táborhelyükön – Nógrádkövesden avatták fel azt az emlékkövet, amelyet a bánya KISZ-esei és a helyi tanács emelt a természetvédelmi parkban. A sátozt formázó emlékkő úttörőjelvényvel díszített felirata a következő: GALEX – GALGA EXPEDÍCIÓ – 1974–1985.

A kőavatásra több mint 300 „galgás” sereglett össze. A vezetők úgy érezték, most vannak a csúcson, most kellene abbahagyni – de amikor ez a terv kiszivárgott, a „nép” egyhangúlag ellenezte.

Mint ahogyan igaz az ókori bölcsesség, hogyan nem léphetünk kétszer ugyanabba a folyóba, úgy vonatkozhat ez a nevelőmunkára is: ugyanazon témáról sem lehet ugyanolyan tanórát tartani, s ugyanúgy: minden tábor más! Csak a Galga csörgedezik csendesen ugyanabban a mederben, és „csak” egy-egy évvel lesznek idősebbek az „interjúalanyok”, de mégis mennyi újat tartogat minden résztvevő számára egy-egy expedíció! A kezdőkről nem is szólva! A régi galgás gyerekek zöme ifiként jön vissza (vannak, akik már házaspárként), így saját vezetői utánpótlásuk folyamatosan megvalósul. Úgy tűnik csak a vezetők nem változtak: másfél évtizede fogyhatatlan energiával szervezik, vezetik a táborokat, és ugyanolyan fűgék, mosolygósak, mint az első képeken, filmkockákon.

A társadalmi segítséget mutatja a támogatók széles köre: szülők, társadalmi szervek, gazdasági egységek, Galga AFESZ, helyi tanács, munkásörtség, rendőrkapitányság, a felkeresett községek úttörőcsapatai, iskolák pedagógusai és ki győzné csak felsorolni azok nevét, akik különféle módon „szponzorálják” az expedíciót (csak így kerülhet a 10 napos táborozás 450 Ft-ba), és így sajátjukéknak is vallják azt. A szervezők, vezetők tisztában vannak ennek a ténynek az erkölcsi értékével, hiszen jól tudják, hogy „pénzközpontú világunkban egyre nehezebb a hazáért végzett önkéntes és térítésmentes munkára mozgósítani”. Ezért lehet teljesen egyetérteni Szarvas Lászlóval abban is, hogy a Galga-expedíció a hazaszeretet alapiskolája – gyerekeknek, felnőttek egyaránt!

Ezt a nagyfokú azonosulást jelezte az idei táborzáró ünnepély is, ahol a gyerekek beszámoltak az eltelt napok tábori programjáról. Ebben a jubileumi táborban is sor került a táborhely – Verseg község – alapos megismerésére, amiben kiemelkedő szerepet játszott Martonné Homok Erzsébet népi író, a versegi falumúzeum alapítója, vezetője, az „expedíciósook édesanyja”. Az idei kerékpáros csillagtúrák során Kálló, Erdőtarcsa, Kartal, Aszód, Szirák nevezetességeivel ismerkedtek a gyerekek. Busszal pedig Hollókőre, Szécsénybe, Balassagyarmatra látogattak el.

Az évforduló alkalmából levetítették a korábbi expedíciókról készített kisfilmeket is, ahol a nézők egy része örömmel ismert korábbi önmagára. A nézők között a megyei úttörőelnök és munkatársai mellett ott voltak a turai vezetők is: az országgyűlési képviselő, a tanácselnök, a párttitkár, a HNF vezetője, az iskolák vezetői, a társszervek képviselői, akik a gyerekekkel együtt lelkesen fűjták az ismert népdalokat, meg az expedíció csatalkáltságát: *Galga vidék, Galga táj, / Csupa szépség, csupa báj. / Itt a hazánk, itt születtünk, / Ide vágynak vissza szívünk! / Hurrá!*

Dr. Tóth József

Honismereti munka Nagyecseden

A nyíregyházi és a nagyecsedei honismereti bizottság együttműködése

Szabolcs-Szatmár megye *nagyon fiatal*, csupán 38 éves közigazgatási képződmény. Ezért érthető, hogy a Nyírségbe érkező idegenek, vendégek főleg a *tirpákok*, vagyis az 1753-ban letelepített evangélikus szlovákok leszármazottai után érdeklődnek, míg a szatmári táj látogatói az egykor híres és bevezethetetlen *ecsedí várat* szeretnék megtekinteni. Pedig Nagyecsed hajdani városnak a történelem folyamán két vára is volt.

Első a *földvár* (vagy Sárvár, Tas vezér vára, az eredeti Szatmár vármegye első székhelye), a belső gyeppusor egyik erőssége. A mai Nagyecsedtől 3 km-re délre feküdt, s a XI–XV. században, de főleg a honfoglalástól a tatárjárásig volt nagy jelentősége. Benne 3 templom romjainak alapjait és 500 sirt tárt fel 1977-ig dr. Magyar Kálmán; a földvár többi része még feltáratlan!

Második a *kővár* (az ún. ecsedi Báthory vár, a Hűség vára) a mai református nagytemplom szomszédságában állott 1334–1711 között; ugyancsak a víz, a láp ölelésében.

A Hazafias Népfront nyíregyházi és nagyecsedei Honismereti Bizottsága 1986. március 27-én az ecsedi vár régészeti feltárására 25 tagú előkészítő társadalmi bizottságot hozott létre. A megvalósuló *együttműködés* lényege a következő:

El akartuk érni, hogy

– az ecsedi *Sárvár* eddigi régészeti feltárásai *el ne enyészzenek*, sőt folytatódjanak,